A. E. VAN BRAAM HOUCKGEEST'S MEMORIE
OVER MALAKKA EN DEN TINHANDEL
ALDAAR (1790),

UITGEGEVEN DOOR

DR. J. DE HULLU.

De steller van deze memorie, Andreas Everhardus van Braam Houckgeest, behoort tot die marineofficieren, welke in den loop van de 18de eeuw zijn overgegaan in den dienst der Oost-Indische Compagnie. Anders echter dan velen van zijn kameraden, die onder hun nieuwe meesters het zeemansleven voortzetten, koos Van Braam Houckgeest zich bij dezen overgang een commerciële loopbaan. In 1758 benoemd tot Derde carga bij onze factorij te Canton vertrok hij in December van dat jaar op het schip Cronenburg derwaarts. Hij bleef te Canton werkzaam tot in 1773, hield zich vervolgens een tijdlang op in het Vaderland en verhuisde in 1783 naar Zuid-Carolina, waar hij zijn geluk beproefde in den handel en een rijstplantage dreef. In 1784 liet hij zich zelfs naturaliseeren als Amerikaansch burger, maar het verlies van zijn vermogen door toedoen van een trouweloozen vriend en de zware slagen, die hem in zijn familieleven troffen, brachten hem omstreeks vier jaar later tot het besluit om weder dienst te nemen bij de Compagnie. Hij slaagde er in een aanstelling te verkrijgen als Eerste carga of opperhoofd te Canton en begaf zich in Februari aan boord van het schip Doggersbank op reis. Onderweg te Malakka aan wal gegaan, bleef hij alhier een maandlang vertoeven, hield vervolgens tot in Mei 1790 zijn verblijf te Batavia, en bekleedde daarna de hem opgedragen bediening te Canton tot in 1795, toen hij zich inscheepte naar de Vereenigde Staten van Amerika, waar hij in April 1796 aanlandde, en zich voornam zijn verdere levensdagen te slijten.

Hij keerde naderhand echter weder naar Nederland terug en overleed te Amsterdam op 8 Juli 1801 ¹.

Voor iemand als Van Braam Houckgeest, oud-Compagnies-dienaar in China en geroepen om daar straks het opperbewind van de zaken te aanvaarden, viel er te Malakka veel op te merken en te leeren. Malakka toch was destijds een voorname uitvoerhaven van tin, een van de belangrijkste koopwaren welke de Compagnie te Canton invoerde. Niet dat ook China zelf geen tin opleverde — de mijnen in de provincie Canton alleen brachten naar men berekende jaarlijks vijfduizend pikols op ² — doch wat de Chineezzen aan tin uit hun eigen bodem te voorschijn haalden kon bij geen mogelijkheid voldoen aan de overgroote vraag, die daar te lande naar dit metaal bestond, inzonderheid voor de fabrikatie van offerpapier, waarin een uitgebreide handel werd gedreven niet alleen binnen China zelf maar ook naar Tartarije, de westelijk aan China grenzende rijken, Cochin-China en elders. Van de reusachtige hoeveelheden tin, welke deze tak van nijverheid en negotie verslond, kan men zich eenig begrip vormen wanneer men bedenkt dat tot de allerarmste Chineezzen toe, bedelaars inclus, nimmer verzuimden om elken ochtend en avond ter eere van hunne goden een offerpapiertje te verbranden ³.

Jammer genoeg vond de Compagnie zich in haren tinhandel aanmerkelijk belemmerd door de mededinging van andere Europeesche volken, met name van de Engelschen, die haar in China gelijk overal elders in Indië den voet dwars zetten. Wel had zij met den sultan van Palembang en een paar andere vorsten in dien omtrek contracten gesloten, waarbij die potentaten zich verbonden hadden al het binnen hun landpalen gedolven tin uitsluitend aan haar te verkoopen, doch er lagen in de buurt van Straat Malakka een aantal rijkjes, waar de Compagnie geen het minste gezag oefende en dus een ieder van het begeerde metaal zooveel kon inslaan als hij maar wenschte. Hier kwam bij dat de vreemdelingen door middel van sluikerij aanzienlijke voorraden tin wisten te bemachtigen uit de staten zelve, welke

¹ Zie de *Voyage de l'Ambassade de la Compagnie des Indes Orientales hollandaises vers l'empereur de la Chine dans les années 1794 et 1795*, Philadelphie 1797, Avertissement VI ss.

² Het tin uit de Cantonsche mijnen werd nagenoeg geheel gebruikt voor het vervaardigen van de compositie, waarvan men de Chineesche duiten of zoogenaamde cassies muntte (Generaal rapport der Cantonsche bediendens over 1764).

³ Generaal rapport als voren.

aan de Compagnie het uitsluitend recht van inkoop hadden toegestaan. Wel poogde de Hooge Regeering te Batavia de smokkelarij te weren door in Straat Malakka en Straat Banka politiekruisers te stationeeren maar de uitgestrektheid van deze vaarwaters maakte het onmogelijk het beoogde doel te bereiken: men had de bekruisingen op zoo ruime schaal moeten inrichten, dat al de winst op de tin behaald niet toereikende zou zijn geweest om de kosten te dekken ¹.

Ten overvloede werkte de ontrouw van 's Compagnie's eigen dienaren te Malakka en op de naburige comptoiren het kwaad in de hand. Zoo bracht in 1763 een van Palembang komende jonk te Canton een lading tin aan, bestempeld met het merk van de Compagnie, ² en dat soortgelijke gevallen meer voorkwamen bewijzen de herhaalde oproepingen van Palembangsche residenten naar Batavia om zich te komen verantwoorden over de hun ten laste gelegde tinsmokkelarijen ³. Ja ook de bemanningen van de kruisers bezweken somwijlen voor de verleiding: in 1770 bijvoorbeeld berichtte het bestuur van de Cantonsche factorij hoe aldaar een Deensche koopvaarder was binnengeloopen met een partij van twee duizend pikols tin aan boord, welke de schipper, naar hij openlijk aan al wie het hooren wilde verklaarde, gekocht had van een van de Compagnieskruisers ⁴.

Het gevolg van het een en ander was dat de marktprijzen te Canton voortdurend werden gedrukt, en het ongeluk wilde bovendien nog, dat het voor de Compagnie uitermate bezwaarlijk viel den omvang van haar eigen tinuitvoer naar China te beperken. Zij moest nu eemaal uit kracht van de contracten, met den sultan van Palembang en anderen gesloten, al het door hen geleverde tin aanvaarden en vond zich dus wel genooddaakt om, als zij den voorraad niet nutteloos in haar pakhuizen wilde laten verinteresteren, er een uitweg voor te zoeken in China, het afzetgebied bij uitnemendheid ⁵.

¹ Brief van de Hooge Regeering aan de Chinasche Commissie 20 Oct. 1765.

² Cantonsch dagregister 23 Sept. 1763.

³ Schuurman, Historische schets van de tinwinning op Banka (Jaarboek van het mijnwezen in Nederlandsch Oost-Indië voor 1898 blz. 45). Vgl. over dit onderwerp ook de brieven van de Chinasche Commissie aan Gouverneur-Generaal en Raden 17 Sept. 1764 en 26 Sept. 1769.

⁴ Generaal rapport der Cantonsche bediendens 12 Dec. 1770.

⁵ Brieven van de Hooge Regeering aan de Cantonsche bediendens en aan de Chinasche Commissie 5 Juli en 20 Oct. 1765.

Alzoo evenwel werd het niet begrepen door de Bewindhebbers in het Vaderland. Zij erkenden, dus schreven zij in September 1769 naar Batavia, dat de Palembangers zooveel mogelijk van hun tin ontlast moesten worden, doch geenszins dat Gouverneur-Generaal en Raden al de tin in ontvangst hadden te nemen, welke de sultan hun wilde leveren ¹. Naar dien stelregel was trouwens de Hooge Regeering zelf reeds begonnen te handelen, want sedert een paar jaar placht zij, onbekommerd om de verplichtingen haar door het contract opgelegd, telken jare de vrijheid te nemen om geheel eigenmachtig vast te stellen hoeveel zij van het overeengekomen getal pikols beliefte aan te nemen ². Een doeltreffende politiek, ongetwijfeld, zoo men met geen grooter voorraad wilde opgescheept worden dan men behoefde. Alleen maar het was een politiek, wier willekeur van de wrekende straf op den voet werd gevolgd. Immers, zooals de memorie van Van Braam Houckgeest helder aantoonde, die van Palembang werden er door gedwongen zich nog ijveriger op het smokkelen toe te leggen dan te voren, de Engelschen en andere Europeesche natiën bekwamen er gelegenheid door om aan hun tinnegotie nog grooter uitbreiding te geven, en befaamde smokkelnesten als Riouw voeren er wèl bij.

Ik noemde daar met name Riouw omdat het in belangrijkheid alle andere sluikgaten overtrof. Het was bij manier van spreken het rendez-vous van de Engelsche en Portugeesche koopvaarders, die er hunne ladingen van amfioen en Vóór-Indische «lijwaten» kwamen inruilen voor peper, specerijen en tin. De tin werd er aangebracht van het destijds onder Palembang hoorende Banka in hoeveelheden van omtrent twintig- somwijlen dertigduizend pikols per jaar. Al wat er van dit mineraal vóór Augustus inkwam werd afgehaald deels door de Europeanen, die door Straat Malakka naar China stевenden, deels door Chineesche jonken; hetgeen na Augustus werd aangevoerd vond gereeden aftrek bij de Engelschen en Portugeezen, die van China naar Vóór-Indië voeren ³. Dat het zich tot zulk een bloei ⁴ kon verheffen, had

¹ Brief van de Chinasche Commissie aan de Hooge Regeering 26 Sept. 1769.

² Schuurman, a. w. blz. 40 vlg.

³ Memorie van overgave van den aftredenden gouverneur en directeur van Malakka Jan Crans aan zijn opvolger Pieter Gerardus de Bruijn 10 Februari 1777; Consideratiën van De Bruijn voornoemd tot verbetering van den handel te Malakka 15 Juni 1785.

⁴ Nog in 1783 waren te Riouw niet minder dan zeventien Europeesche

Riouw te danken aan zijn buitengewoon gunstige ligging, die de allergrootste schepen een veilige reede, de kleinere een goede, gemakkelijke haven aanbod, en het eiland tot een centrum maakte als het ware voor de vaart tusschen Vóór-Indië, het Maleische schiereiland, Sumatra, Java, de Molukken en Borneo ¹.

Jaren achtereen heeft de Compagnie het in haar machteloosheid lijdelijk moeten aanzien dat de Riouwsche potentaten in lijnrechten strijd met de contracten den handel met andere natiën, inzonderheid met de Engelschen, begunstigten en zodoende de sluikerij willens en wetens aanwakkerden. Eindelijk door de vijandelijkheden van den onderkoning, Radja Hadji, tot het uiterste getergd besloot de Hooge Regeering het gehate smokkelnest met het zwaard te tuchtigen en, was het mogelijk, voor goed onschadelijk te maken. Dit doel is ten slotte door Jacob Pieter van Braam met een vanwege de Staten-Generaal te hulp gezonden marine-eskader bereikt, gelijk men weet: sedert 1784 waaide boven Riouw de Nederlandsche vlag tot teeken dat zijn onafhankelijk bestaan was vernietigd, naar wij van Van Braam Houckgeest vernemen, nog juist bij tijds om te voorkomen dat de Engelschen met Riouw een overeenkomst aangingen, waarbij hun een perceel grond werd afgestaan voor de oprichting van een etablissement aldaar.

De goede gevolgen van Van Braam's overwinning lieten zich alras bespeuren. Onze bedienden te Canton moesten in 1784 en 1785 erkennen dat daar een veel mindere aanbreng plaats vond van tin, peper en andere artikelen sinds de Engelschen, Franschen en Portugeezen er zich te Riouw niet langer van konden voorzien ². Ongelukkigerwijs, het is alweer Van Braam Houckgeest die er ons op wijst, deed de kortzichtigheid van de heeren te Batavia de voordeelen van den nieuwen toestand voor een goed deel weder te loor gaan. Hadden zij hun politiek tegenover Palembang

schepen komen lossen en laden, zie J. P. van Braam. *Aanmerkingen over de vraag of het voor de Compagnie voordeeliger zou zijn Riouw te behouden dan wel dit aan Engeland af te staan in ruil voor Negapatnam en de afschaffing van de vrije vaart der Engelschen door de Oostersche zeeën*, Mei 1790 (Collectie Van Braam op het Algemeen Rijksarchief nummer 216).

¹ Aanmerkingen van J. P. Van Braam als voren, vgl. ook zijn Generaal rapport van de afgeloopen expeditie met 's Lands eskader naar de Oost-Indiën (Collectie Van Braam nummers 128—131) in dato 12 Maart 1784.

² J. P. Van Braam's hiervoor reeds aangehaalde *Aanmerkingen*,

en de overige tot tinleveranties verplichte staatjes in die buurt niet op den ouden voet voortgezet, de Engelschen, door wie inmiddels op Poeloe Pinang een nederzetting was gevestigd, zouden naar alle gedachten onvermogen zijn geweest om van uit dit voor de scheepvaart zoo uitermate ongelegen eiland of van welke andere plaats ook, aan den Compagniestinhandel de schade toe te brengen, die deze voortdurend van hen te lijden had. Gezwegen nog van de nadeelen, die de tinleveranciers van onze uitbetaling in papieren geld ondervonden en welke hun tot het smokkelaarsbedrijf een prikkel te meer gaven.

Als van zelf rijst de vraag wat Van Braam Houckgeest met zijn beschouwingen bij de Bewindhebbers heeft uitgewerkt. Onkundig zijn zij er niet van gebleven, de resolutie van de Zeventien van 11 Augustus 1791 bewijst het duidelijk genoeg. «Voorts (zoo leest men daar) is door Heeren Commissarissen tot de directe vaart en handel op China ¹ ouverture gedaan dat aan hun, Heeren, uit een missive van de Cantonsche Bedienden in dato 30 November 1790 was voorgekomen, dat den supercarga Van Braam bij gelegenheid van deszelfs komst in het voorleden jaar te Malakka had ontwaard, dat niet al het tin hetwelk door de Engelschen wordt aangebracht ² voor gesmokkeld tin te houden was, nademaal er meer dan één in de Straat Malakka is die, buiten verband met de Compagnie zijnde, zijn producten vrij aan een ieder kan verkoopen, waaronder de vorst van Oedjong Salang, anders Junk Seilon genaamd, important is en alleen meer dan 20.000 pikols tin aflevert, en dat voormelde supercarga Van Braam omtrent den tinhandel van Malakka een ampele memorie aan de Hooge Regeering had ingeleverd, waarvan copie nevens bovengemelden brief wierd gevoegd. Dat deze informatie aan voornoemde Heeren Commissarissen van veel opmerking was voorgekomen, te meer daar zulks nu eerst schijnt te zijn ontdekt en men, onaangezien een langjarige correspondentie met de Hooge Regeering nopens den sluikhandel in dit mineraal in Straat Malakka, tot hier toe daarvan in de Indische brieven geen gewag vindt gemaakt. En dat zij, Heeren, dierhalven geoordeeld hadden de vergadering in consideratie te moeten geven of niet geschikt zoude zijn

¹ Een bijzondere commissie, door de Zeventien sedert 1756 belast met het beleid van den Chinaschen handel.

² NI, te Canton.

Heeren Commissarissen-Generaal voor Indië ¹ te verzoeken bij gelegenheid van hun aanwezen aldaar naar deze zaak een nauwkeurig onderzoek te doen».

De memorie van Van Braam Houckgeest, door de Cantonsche bedienden in afschrift naar het Vaderland gezonden, was dus in originali door hem ingediend geworden aan de Hooge Regeering te Batavia, en dat wel in Februari 1790 ² zooals de copie toont, die er door Gouverneur-Generaal en Raden insgelijks van overgezonden is naar Nederland en in 1791 bij de Vergadering van Zeventien inkwam. Zij is echter, ofschoon van volmaakt dezelfde strekking, een op zich zelf staand stuk, wel te onderscheiden van de memorie die hierachter in het licht verschijnt. Opmerkelijkerwijze wordt van deze laatste in de resolutiën der Zeventien geen melding gedaan hoegenaamd. Misschien kwam zij pas in de vergaderingen van de Zeventien ter tafel toen over het afschrift van de andere, zooals dit de Cantonsche bedienden hadden overgezonden, bereids was beraadslaagd geworden en heeft men het dus onnoodig geacht er nog eens een aparte beschikking op te nemen. Hoe dit zij, in hun vergadering van 11 Augustus 1791 vonden Heeren Zeventien goed de Chinasche Commissie voor haar «gebruikte attentie en gegevene ouvertures te bedanken en conform derzelver advies aan Heeren Commissarissen-Generaal voor Indië extract uit voorzeide missive en copie van de daarbij vermelde memorie te doen afgeven, en welgemelde Heeren te verzoeken om na ingewonnen plaatselijke informatiën in dezen naar bevinding van zaken te werk te gaan».

Toen Commissarissen-Generaal, aan wie dus de zaak ter afdoening werd overgelaten, haar in December 1793 in behandeling namen, besloten zij hun beslissing uit te stellen tot dat de oud-resident van Palembang, Pieter Walbeek, te Batavia was gearriveerd ³. Ruim een jaar later kwam zij opnieuw op het tapijt: men zou, aldus werd bepaald, Walbeek, die inmiddels te Batavia schijnt te zijn aangekomen, verzoeken in dezen te dienen van zijn «consideratiën en advies» ⁴. Doch een tiental maanden later

¹ De Commissarissen-Generaal Nederburgh, Frijkenius en Van Stockum, als zoodanig benoemd 23 Mei 1791 en na een jaar ongeveer aan de Kaap te hebben vertoefd, aangekomen te Batavia 13 Nov. 1793.

² Dit blijkt ook uit de resolutie van Gouverneur-Generaal en Raden van 16 Febr. 1790.

³ Resolutie C.C.G.G. 18 Dec. 1793.

⁴ Als voren 20 Dec. 1794.

was er van diens consideratiën nog niets vernomen; de overgang van Malakka aan de Engelschen in Augustus 1795 had trouwens het onderwerp geheel op den achtergrond gedrongen. Het vermoeden ligt voor de hand dat het sedert in de zittingen van Commissarissen-Generaal niet meer ter sprake gekomen is.

Na deze inleidende opmerkingen geven wij het woord aan Van Braam Houckgeest zelf.

**Memorie over Malacca en den thinhandel
aldaar, ter speculatie van de WelEdele Acht-
bare Heeren Bewindhebberen der Nederlandse
Oost-Indische Compagnie.**

Mijne toevallige komst te Mallacca en drie maanden verblijf aldaar heeft mij gelegendheid verschaft om wegens de commerciële omstandigheden dier plaats een ampel onderzoek te doen, en dus de belangen der Ed. Compagnie in overweeging te neemen, waertoe de vertrouwelijke vriendschap van den Ed. Heer gouverneur Couperus¹ mij bijzonder is te stade gekomen, die mij omtrent alles het nodige ligt verschaft (heeft), gelijk ik aan Zijn WelEd. het fundamentele mijner kundigheden in dezen erkenne verschuldig(d) te zijn.

En wyl ik oordeele dat voor het intrest der Maatschappij in het commercieel sistema, inzonderheid van den thinhandel te dezer plaats, eene noodzaakelijke verandering diend gemaakt te worden, indien men dien precieusen tak niet totaal wil verliezen en tot de Engelsche op Poelo Pinang zien overgaan, gelijk de overige takken der commercie des gehelen Straats Malacca dan notoir moeten volgen, heb ik het van mijnen pligt geoordeelt mijnen Heeren Meesters mijne consideratiën omtrent Mallacca en deszelvs handel te moeten communiceeren en onpartijdig voordragen.

De gelegentheid der stad Malacca is te wel bekend dan dat ik nodig oordeel om deswegens uit te weiden; de ondervinding heeft zedert meer dan twee eeuwen geleerd dat het klimaat aldaar een der gezondste is van geheel Indiën, terwijl de plaats voor den handel met zeer veel Indische natiën zo voordeelig gesitueerd is, dat het reeds een stapelplaats van commercie was wanneer de Portugezen alhier het allereerste aanlanden, en het in 't vervolg bij den Gouverneur-Generaal van Diemen zelfs een point van zeer veel bedenking wierd of niet Malacca boven Batavia tot de hoofdplaats der Indiën verkieselijk ware, dat zelfs tegen-

¹ Abraham Couperus, gouverneur en directeur van Malakka (1787—1795),

woordig bij veele kundige lieden affirmatief geacht word, zo wegens het gezonde lugtgestel als gelegendheid tot de commercie met de meeste Maleitse vorsten, Siammers, Peguanen, Boegineezen en alle de eilanders, die ten oosten der Chinase zee leggen, welker scheepvaart in ligte vaartuijgen bestaande 't bequaamste zijn om met de stille wateren onder de Linie de enge passagiën der eilanden in en omtrent Straat Malacca enz. te bevaaren, terwijl nog het schiereijland van Malayoe, dat onnoemmelijke schatten van goud en andere metalen in desselfs schoot besluit, alsdan merkelyk sterker bevolkt zoude zijn(en) zeer veel van zijne rijkdommen aan onse Maatschappij zou opbrengen, die thans bij gebrek van inwoonders in den boezem der aarde blijven beslooten leggen.

Den handel met alle die verscheidene volkeren is zelfs tegenswoordig nog, schoon bij ver na in geene favorable omstandigheden, zeer important, gelijk kan blijken uit de verpagting der inkomende en uitgaande rechten, gemeenlyk die der Boom genoemd, welke zedert de 10 laatste jaren heeft bedragen als volgt:

a° 1781 Rd ^s .	a° 1786
82	87
83	88
84	89
85	1790 ¹ .

Het vredelievend character en de doorzigt van den presenten Gouverneur contribueerd hiertoe niet weinig, als welke het waar belang der Compagnie in alles op het zeerst betrachtende en ter harte nemende alle vlijt aanwend om door minzaamheid de harten der Indische vorsten en volkeren in te nemen, en door hen alle vriendschap en protextie te bewijzen dezelve te encourageeren met hunne producten na Malacca te komen, waarin Zijn Ed. van tijd tot tijd al meer slaagd, hebbende het vertrouwen van de meeste der omleggende vorsten zoodanig gewonnen, dat nog gedurende mijn verblijf door de welgeintentioneerde een plan is vernietigd geworden, dat door den swervende sultan

¹ De cijfers van de bedragen zijn in het handschrift niet ingevuld. Voor zooveel uit de Malakkasche brieven van deze jaren is na te gaan bedroeg de opbrengst van de verpachting van de rechten van den Boom te Malakka in 1781: 59050, in 1782 en 1783?, in 1784: 51000, in 1785: 52050, in 1786: 69150, in 1787: 66000, in 1788: 63250, in 1789: 68760 en in 1790: 77780.

Maehmoed van Riouw ¹ was geconcerteerd om gezamentlijk eene generale verbintenis te maken en gelijkerhand 's Compagnies bezittingen in Straat Mallacca aan te vallen, inzonderheid om zig van zijne oude possessie Riouw weder meester te maken. Hieruit is na te gaan van welk een groot aanbelang het voor de Compagnie is om te dezer plaats een gebieder te hebben van een zagt, vredelievend character zonder den minsten schijn van trots of laatsdunkendheid, en het is voor 't welzijn der Maatschappij en Malacca dus te wenschen, dat den tegenwoordigen gouverneur niet alleen nog vele jare levens genieten moge, maar dat Zijn Ed. ook dien post blijve bekleeden, al waare het ook dat hij om zijne verdiensten tot den Raad van Indiën bevorderd wierd ².

Den handel was reeds te Malacca uitnemend bloeiend vóórdat de Europezen den weg na de Indiën uitgevonden hadden, en floreerden zelfs na die epoque altoos nog min of meer. Men bragt hier uit de West van Indiën ³ de lijwaten, die de Oosterliugen meerendeels voor stofgoud, peper en thin kwamen inhandelen. Deze commercie houdt actueel nog stand, men rekend dat in 't laatste jaar 1789 alhier een quantiteit van $3\frac{1}{2}$ picols of ruim 250 m/ rijxsdaalders waarde in stofgoud is aangebragt en daarentegen een capitaal van ruim 400 m/ rijxd. aan lijwaten ter dezer plaatse is omgezet. Het thin wierd nog niet veele jaaren geleden door de omleggende volken zelden aan vreemden verkogt. Het grootste gedeelte van dat metaal wierd aan onse Compagnie

¹ Sultan Machmoed van Djohor. Riouw had te voren gehoord onder Djohor. Na de verovering van Malakka door de Portugeezen in 1511 nam de toenmalige sultan Mohammed Sjah II de vlucht en stichtte het rijk van Djohor. In het begin van de 18^e eeuw weken de Maleiers, onophoudelijk door hun naburen verontrust, weder van Djohor uit en vestigden zich op het eiland Bintang, waar zij Riouw stichtten, dat van nu af de hoofdplaats werd van hun rijk. In 1783 werd dit geregeerd door sultan Mahmoed, terwijl de Boegineezen¹, die zich allengs op Riouw hadden neergezet, er bestuurd werden door een eigen hoofd, radja Hadji, wiens macht zoo groot was dat de sultan als het ware aan zijn gezag was onderworpen. Na de overwinning, door Van Braam in 1784 behaald, erkenden „de rijken van Djohor, Pahan en Rio” de Compagnie als soeverein.

² De wijze, waarop hij in 1795 Malakka aan de Engelschen overgaf, heeft bij sommigen aan de verdiensten van Couperus vrij wat twijfel gewekt. Het is hem echter gelukt zich van de op dit stuk tegen hem ingebrachte bezwaren zoo goed te verweeren, dat de Hooge Regeering te Batavia hem tien à elf jaar later geheel heeft gerehabiliteerd.

³ Vóór-Indië, in het algemeen de landen bewesten Malakka.

geleverd, dan de jalouzij onzer benijdende competeuren in Indiën, de Engelschen, kon dien welvaard niet dan met afgunstige oogen dulden. Riouw was gedurende verscheidene agtereenvolgende jaren de plaats daar z'een uitgebreide commercie dreven ten nadeele van onze Maatschappij te Malacca, ja men was op het punt om met den sultan aldaar een conventie te sluijten, waarbij hun een stuk gronds tot een etablissement zoude zijn afgestaan, toen den oorlog tussen ons en de Riouwers uitbrak, eindigde met de verovering dier eijlanden door mijn broeder ¹, waardoor de oogmerken der Engelse omtrent die plaats tevens vernietigd wierden.

Die natie egter oordeelden het zeer noodzaakelijk om omtrent Malacca een vaste bezitting te hebben. Hierom besloten se om met den vorst van Queda een verdrag aan te gaan, waarin denzelven aan hun het kleine eiland Pinang, omtrent 40 mijlen ten N. W. van Mallacca geleegeen, afstond onder een jaarlijkse recognitie van dertigduizend Spaanse matten ².

Hier hebben se een gering fortje opgeworpen, Cornwallis genoemd, en het eiland met den naam van Prince of Wales Island herdoopt. Hetzelve is zeer steril en zandig de rhede is zeer ongeleegen voor de scheepvaart en de plaats zelve ver van gezond, zodat dit etablissement vrij wat desavantages heeft, en 't is mogelijk om deeze redens ook gedeeltelijk dat die natie het oog reeds aan dien kant van Straat Malakka op een andere plaats, te weten de Andimanseilanden, heeft laten gaan. Deze zijn gelegen ten noorden van Nicobaros in de passagiën van

¹ De verovering van Riouw door Jacob Pieter Van Braam in 1784.

² Het eiland werd in 1791 door de Engelschen van den radja van Keda gekocht. Vgl. over hun vestiging aldaar het volgende bericht in de Generale missive van GG. en RR. aan de Zeventien van 29 Dec. 1787: „Nopens het besetten van Poulou Pinang in den mond van Straat Malacca door de Engelschen seijdt den directeur (nl. van Bengalen), dat hun voornemen is om dit tot een stapelplaats hunner handel te maken. als de amfioen derwaarts te brengen en de bewoonderen der Maleidse kust en oostereilanden tijt te lokken thin, peper, specerijen en andere goederen aan te voeren. Men schroomde niet publicq in de Calcatse couranten te insereeren hoe men hoopte hierdoor te werden in staat gesteld over de moord tot Amboyna eenmaal wraak te nemen, waaruit men de denkbeelden dier natie ontdekt, die geen middelen onbeproeft laat om zig in de aansienlijkste takken onser handel te dringen en dat, soo het hun gelukt sig hier ongestoort te vestigen, het gemis van Riouw hen dubbel verzoet sal worden en ons uijtsigt op een grooter toedeeling van opium ten eenemaal verijldeld”.

Bengalen op eenige afstand van de Peguaanse en Aracanse kusten, alwaar een etablissement vrij voordeeliger zou gesitueerd weezen; terwijl men nog gepasseerde jaar in onderhandeling is geweest met den vorst van Trangano, een rijk op de oostkust der Maleitse kust gelegen vóóraan in de Chinese zee omtrent 20 mijlen ten noorden der oostelijke engte van Straat Mallacca.

Zekeren capitein Glass heeft effectif met die koning een formeel engagement gesloten, welks inhoud nog een geheim is, alleen is 't bekend dat aan die natie een stuk gronds zou verleend worden om er een etablissement te vestigen. De koning heeft zelfs een zijner neeven, voorzien van een ruim capitaal in goud, met die capitein medegegeven om in Bengalen een schip te kopen en het contract te doen bekrachtigen en ratificeeren, dog dat schip van gemelde capitein is met man en muis gebleeven, dus weet men nog niet welke gevolgen deze zaak zal hebben. Men mag met ernst dies vernietiging hopen wijl die plaats allersgeschiktst voor hun zou zijn tot den handel met Borneo, Solor en de aangrenzende Moluccos ter prejuditie van onse Maatschappij, gelijk zij met dat enkeld oogmerk ons overal entraves trachten op te werpen en steeds met den bittersten ijver alle vermogens aanwenden ter bewerking van 's Compagnies ondergang, waarin men hen dan nog tot grooter ongeluk door een verkeerd begrip in handen werkt.

Ondertussen, hoe inconveniënt het ook te Poeloe Pinang wezen moge, zulks neemd niet weg dat de Engelschen aldaar reeds een considerablen handel drijven en zig thans bijna meesters zien van den geheelen thinhandel van al de omleggende rijken, terwijl den Gouverneur en Raad te Malacca steeds door de Hooge Indiase Regeering gelimiteert zijn om niet meer dan 38 Spaans voor de baar van drie picol te mogen betalen. De Engelschen lachen niet alleen in hun vuijst over deze, mag ik niet zeggen? lompe eigenzinnigheid, maar steken er zelfs in 't openbaar den draak mede wanneer se durven zeggen, dat Poeloe Pinang reeds zou opgegeven zijn indien de Hollandse Compagnie het niet zelfs in stand hield, door hen namentlijk den geheelen thinhandel met onverschillige oogen af te staan. Zij besteden 50 Sp. per baar en vinden er nog goede rekening bij, terwijl wij bij een betaling van 44 Sp. geen voordeel schijnen te berekenen, ten minsten zou ijdereen dit dienen op te maken uit onze inactiviteit en stilzitting. Het eigenbelang der Indiaansche volkeren brengt notoir

mede dat ze hun producten aan den meestbiedenden verkoopen ja 't is zelfs die vorsten, die met de Compagnie in verbond staan, niet eens kwalijk te neemen dat ze aan de Compagnie ontrouw zijn en bijna al hun thin aan de Engelsen leveren ¹.

Wij brengen die vorsten wel telkens hun contract in gedagten, maar welk moet den aart wezen van een bestaanbaar verbond? Zulk een verbond moet altoos op een wederzijdsche evenredigheid in belangen steunen, zal men er de duurzaame bestendigheid van mogen verwagten. Maar hoe zijn de contracten tusschen de vorsten van Palembang, Pera en Slangenoer en onze Maatschappij ten aanzien der leverantiën van het thin gesteld? Zijn die niet alleen ten faveure van ons en daarentegen tot hun groot nadeel? Kan men niet eenigen schijn van billikheid pretenderen ja zelfs verwagten, dat die vorsten aan hun woord gestand zouden doen, terwijl de Engelse overal rondswerven en het thin tegen contanten voor zoveel hoger prijs weghalen als wij besteden willen? Mag ik vragen: Wat zouden wij doen indien de conventie door eene verminderde prijs der whaaren tot onzen naadele gelopen waaren? Ongetwijfeld aandringen op afslag van betaaling. Dit geval exteerden in den jare 1774 met den vorst van Pera, hij erkende de billikheid van 't verzoek en verleende de begeerde vermindering: een voorbeeld van rechtvaardigheid, dat wij als een meer verligte natie in de tegenswoordige tijdsomstandigheden wel mogten naarvolgen, te meer nog daar ons eigenbelang zulks zoo hooglijk vordert.

Maar ik veronderstel voor een oogenblik dat die vorsten hun contracten wilden gestand doen, hebben zij er zelfs de magt wel toe? Bij onderzoek moet men het negative vaststellen en zulks om deeze redenen. De bewerkers der thin zijn zoo te zeggen meestal Chineezzen, dus gene natuurlijke onderdaanen, het is hun des om 't even waar ze werken. De ondervinding heeft geleerd

¹ In de Consideratiën van den gouverneur en directeur de Bruijn tot verbetering van den handel van Malakka van 15 Juni 1785 leest men: „Schoon de Compagnie met de regenten van de drie laatstgemelde landschappen (nl. Perak, Rombouw en Salangor) exclusieve contracten heeft, waarbij de prijs van het tin op 36 en 38 en 42 Spaansche realen voor de baar bepaald is, zij houden nochtans hun woord niet dan zoolang zij geene gelegenheid hebben om de bergstof te hooger prijzen te verkoopen, terwijl het de Compagnie volstrekt impossibel is alle de sluikgaten te stoppen, door welke zij hun tin kunnen uitvoeren. Protestatiën en bedreigingen helpen weinig daartegen tenzij men dezelve met den degen in de vuist kan doen eerbiedigen.”

dat die lieden zeer gemakkelijk verhuizen en zig elders begeeven gelijk in de rijken van Slangenoer en Pera gebeurd is, den oorlog heeft hen van de eerste plaats doen vertrekken, en de minbetaling van den vorst uit de laatste, en allen hebben zig onder 't gebied van die koningen begeeven, welke na de hoogere betaling der Engelsche ook hun onderdanen ruimer beloonden. Hierdoor leverd Salangoor thans weinig of geen thin op en Pera eenige hondert picols minder dan bevorens. Moet nu een vorst om een onregtmatig contract na te komen zijn geheel rijk sacrifieeren? Immers wanneer zijne mijnen niet langer bewerkt worden kan hij ook geen thin leveren. Waarom willen wij hier op de nakooming van contracten aandringen, welke nergens in de waereld voor bestaanbaar zouden geagt worden? Is 't omdat wij als christenen verhevener grondstellingen dan die der heidenen pretendeeren te bezitten, dat wij eene schreuwende onbillijkheid durven staande houden, die wij in een omgekeerd geval, zooals ik reeds getoond heb, ras voor zodanig zouden aanzien en verbetering zoeken. Daar wij nu hiertoe aan onse zijde weigerig zijn dwingen wij immers onse bondgenoten tot ontrouw.

Den clandestinen handel heeft overal plaats en kan bij onsen voornaamsten bondgenoot van Palembang met het grootste gemak geschieden, daar den sultan zo wel als ons comptoir te Palembang op Sumatra gevestigd zijnde te ver van de hand legd ¹ om eenige obstacles aan den sluijkhandel toe te brengen, behalven dat het met 's vorsten intrest niet zoude strooken. 't Ware oneindig verkieslijker indien men van den sultan de vrijheid konde obtineeren om ons etablissement op het eiland Banca zelfs te mogen verleggen, als wanneer men de sluijkerijen gemakkelijker zouden kunnen tegengaan terwijl men ook altoos nabij de thinmijnen en smelterijen zoude zijn; ook dit gewigtig point meriteert ten zeersten de attentie der Heeren Majores ² teneinde die verandering moge onderstaan worden.

Om een duidelijk begrip van den thinhandel te bekoomen is 't nodig te weten, dat behalve de opgenoemde vorsten van Palembang, Pera en Salangoor, ³ die alleen met de Compagnie

¹ NL. van Banka.

² De Bewindhebbers.

³ Met Salangoor was door de Compagnie een contract gesloten op 8 Januari 1758, naar Crans, de aftredende gouverneur van Malakka, in zijn memorie van overgave van 10 Febr. 1777 vermeldt.

in verbond staan, men nog de volgende rijken en vorsten heeft, die geheel vrij op zig zelven handelen en buiten eenige betrekking dan die van vriendschap met onse Compagnie staan (ik zal om hun importantien te doen begrijpen ook tevens opgeven wat quantiteit thin zij jaarlijks kunnen leveren): Oedjong Salang, gemeenlijk Selon genoemd, tributair van Siam, Taway en Queda op de Maleidse kust, eenige cijnsbare vorsten van het Atchiense rijk op Sumatra, waarvan Pedeer¹ de voornaamste is, nog eenige kleineren, die van daar tot aan Assahan de oostkust van Sumatra bewonen, en ook valt er eenig thin op Assahan, Batoebara en Rakkan, dog dat is weinig van belang; men kan gerust stellen dat deze plaatsen met elkanderen wel 34000 picols thin opleveren, waarvan Oedjong Salang alleen het grootste gedeelte fourneerd. Van dat alles word onse Compagnie niets magtig, maar gaat thans alleen tot de Engelse en andere natiën over.

Daarentegen hebben wij Palembang, dat ten minsten 40.000 picols thin kan leeveren dog thans slegts ruim 20.000 picols afgeefd.

Pera leverde voormaals blijkens de oude boeken 4500 picols in 't jaar dog zou tans wegens het emigreren zijner mijnwerkers niet boven 2800 picols afbrengen, onse Compagnie heeft egter in de laatste drie jaaren geen 400 picols van daar ontvangen, het overige gaat dus na Poeloe Pinang.

Salangoor zou jaarlijk 4000 picols kunnen opleveren dog den oorlog en 's Compagnies lage prijs heeft ruim $\frac{2}{3}$ van de mijnwerkers na elders doen vertrekken, dit jaar heeft de Compagnie 180 picols van daar bekomen.

Wanneer men nu de balans opmaakt, zal men bevinden dat er wel 40.000 picols thin aan de andere natiën dog meest aan de Engelsche overgaan, terwijl onse Compagnie naauwelijks 25.000 picols 'sjaars kan magtig worden. Welk een hemelsbreed onderscheid met den bloeiende staat van dien handel voor 25 jaaren!

Het tin van Oedjong Salang, Queda etc. word door de Engelsen van die plaatsen afgehaald, dog dat van Pera en Salangoor word hen ter sluijk aangevoerd; zij betalen voor de bhaar of 3 picols 50 Sp., half in geld half in goederen, dan wel 48 Sp. ingeval men geen goederen wil ontvangen. Door de vexatiën in

¹ Pedir.

het gewigt of de hoge aanrekening der whaaren ontvangen egter de inlanders de waarde van 44 Sp. niet.

Daar nu die vexatiën te Malacca nimmer plaats vinden zouden inlander ras derwaarts trekken, indien ze door de Compagnie met 44 Sp. wierden voldaan.

Naar Straat Banca zenden de Engelsen tans 's jaarlijks 2 à 3 schepen met contanten, die aldaar eenige weken blijven leggen om het Bancas thin tegen 15 à 16 Sp. matten de picol op te kopen. De Palembangers vinden, hoezeer men hen ook in 't weegen benadeeld, hierbij veel beter reekening dan dat ze tegens een veel minder betaling onder dezelve vexatiën hun product na Batavia zoude brengen om nog aldaar behalve dien in papieregeld te worden betaald, waerop zij bij wisseling tegen contanten, wijl hun 't papier niets waard is, nog 25 à 28 percent moeten verliezen¹. En behoeft men zig dan nog wel te verwonderen dat onze bondgenooten hunne contracten zoo gebrekkig nakomen? Verdiend het integendeel geen admiratie dat die vorsten die onbillijke engagementen blijven erkennen door er gedeeltelijk aan te voldoen? Het strekt tot beschaming dat een heidens vorst van Pera ons een voorbeeld van billijkheid gegeven heeft, dat wij tot hier toe weigeren na te volgen en hem dus gelegenheid laten om het de Compagnie te herinneren, zooals hij in een zijner jongste missives aan 't Malacsche gouvernement gedaan heeft.

Maar is de Compagnie behalven dien niet zelfs gebrekkig in de nakoming hunner verbintenis met den sulthan van Palembang? Die verbintenis immers stipuleerd dat de Compagnie het thin op Palembang tegen contante betaling in speciën moet laten ontvangen. Daar dus aan onse kant op de contracten geïnfingeerd word, wat regt blijft ons dan overig om op de volvoering van de zijde onser parthij aan te dringen? Daar die voldoening altoos

¹ In 1783 werden door de Hooge Regeering te Batavia kleine credietpapieren uitgegeven van 5, 10, 15 tot 20 rijksdaalders, in 1784 nog kleinere van 4, 3 en 2 naderhand zelfs van 1 rijksdaalder. Sedert 1783 circuleerde dit papier als contant betaalmiddel. In 1785 moest de Compagnie reeds een bewoner van Palembang afwijzen, die 6000 papieren rijksdaalders in zilveren specie wilde omwisselen, daar het haar aan specie ontbrak en van toen af aan ging het papieren geld disagio doen. Later, sinds September 1791, werd de depreciatie van het papieren geld ieder half jaar door de Hooge Regeering officieel vastgesteld, aanvankelijk werd het verschil tusschen contant geld en papier bepaald op 18 pCt., vervolgens op 15 pCt., mettertijd nam de disagio aanhoudend toe, zie de Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië i. v. muntwezen.

een alleronbillijksten eisch blijft zelfs wanneer van de zijder der Compagnie de conventiën stipt wierden nagekomen.

Uit de vorgemelde gewigtige informatiën blijkt ook tevens welk een verkeerd denkbeeld omtrent den thinhandel omstreeks Malakka door veelen gevoed werd, die uit onkunde vermeenen dat onze Compagnie dien geheelen tak uitsluitend zou bezitten en dus niets daarvan dan ter sluijk aan andere natiën kan verkogt worden, zoals wij in China altoos in dit verkeerde denkbeeld geverseerd hebben en nog tegenwoordig zijn blijkens 't jongste schrijven uit dat comptoir na Batavia, dan waaromtrent de Hoge Indische Regering mijns bedunkens de Chinasche dienaaren reeds voor veele jaren, indien dat illustre corps deswegens is kundig geweest, had mogen onderrichten om hun uit het aanhoudend erreur van een vermeenden sluijkhandel omtrent Malacca te disabuseeren, gelijk ik zulks thans met bijzonder genoegen bij deze gelegenheid heb mogen ervaaren.

Ondertuschen varen de Engelse voort met de ondermijning van onzen handel door hunne meerdere betaling, en om Poeloe Pinang daarenboven sterker te doen opnemen heeft Lord Cornwallis ¹ 't laatste jaar honderd kisten amphioen van Bengalen derwaarts gezonden, met order om die aan de omleggende vorsten af te geven tegens dezelve prijs als die in Bengalen bij de publique Compagniesverkoop ingegolden hebben, te weten 620 sicca ropijen of 310 Sp. matten: een stratagema waarvan men het oogmerk bij den eersten opslag ten duidelijksten gewaar word, en dat zeer zeker van het efficacieust gevolg voor hen geweest zou zijn indien de Engelsche eerlijke dienaaren aldaar hadden, die hun orders strikt waren nagekomen. Dog gelukkig voor onze Compagnie heerst het eigenbelang aldaar te sterk dan dat men al die amphioen voor die lage prijs zou hebben afgeleverd, terwijl de verdere knevelarijen, die aldaar gepleegd worden, een groote hinderpaal zijn in 't succes van Poeloe Pinang, dat ongetwijffeld zonder dat in een paar jaar Malacca zoude eclipsceeren.

Mijns bedunkens diende deze favorable omstandigheid te worden waargenomen om dat etablissement te doen vervallen, waartoe nog thans de zekerste mogelijkheid is die men kan wenschen, door slegts de Malacsche ministers ² die vrijheid te vergunnen,

¹ Gouverneur-Generaal van Bengalen (1736—1793).

² De Compagniesdienaaren op het comptoir Malakka.

welke aan een coopman onontbeerlijk is (want ik beschouw onze Maatschappij alleen als zodanig en als zodanig handelende kan dezelve alleen voorwaart komen en gelukkig in derzelver uitzigten slagen) en dan zullen wij die preferentie boven de Engelsen onder de inlandsche natie vinden, dat men aan ons al het thin 6 Sp. matten per baar minder zal leveren dan aan hun, als wanneer het tevens te voorzien is dat het etablissement van Poeloe Pinang in 2 à 3 jaren zal moeten opbreken, terwijl de Compagnie van dien geheelen importanten thinhandel alleen meester zal zijn.

Het is mij bekend dat door de Heeren Majores op 't aanschrijven der Hoge Indiasche Regeering, naarvolgens het voorstel des Malacschen gouvernements, reeds aan dat hoge corps ten vollen is overgelaten om dat voorstel na hun begrip op te volgen, al ware 't zelfs desnoods in zijne geheele uitgebreidheid. Dan de redenen, die de Hoge Indise Regeering moveren om tot nog toe den handel positief te limiteren tot tastbaar nadeel van het belang der Compagnie, zijn onbegrijpelijk tenzij men het moge toeschrijven aan eene kwalijk geplaatste vrees of jalouzij, dat Malakka hierdoor zoo sterk zou floreeren dat er het aanzien en commercie der hoofdplaats ¹ door zou verminderen zooals door verscheijdene is vastgesteld. Ik wil mij niet verledigen om de absurditeit van zulke denkbeelden aan den dag te brengen wijl die al te bevatbaar zijn.

Daar men zedert verscheide jaaren ondervindt dat de commercie zig langs zoo meer van Batavia verwijderd, tracht men zulks aldaar te voorkomen door een arbitrair gezag. Men verbiedt de admissie van verschijde Indiaansche volken te Malacca om dezelve door dien weg te dwingen na de hoofdplaats te moeten komen, maar wat regt heeft men om vrije, onafhankelijke natien in hunne commercie de wet voor te schrijven? En wat is 't gevolg? Wel verre van in het oogmerk te reüsseren wordt de Compagnie ontstoken van 't voordeel des handels, men werkt ter contrarie de Engelsche in de hand. die op Poelo Pinang gaarne die negotianten zullen ontvangen, welke op Malacca moeten afgevoerd worden.

Is dan de zee niet vrij en open voor een ieder om te bevaaren? Wie zal hun beletten om derwaart te navigeeren? Malacca is

¹ Batavia.

wel Compagnies eigendom maar de Straat is een vrij vaarwater. Den loop der commercie immers duld geen dwang, zij is als die eener rivier, welks stroom geen tegenstand toelaat maar zijn eigenen vrijen cours neemt. Welke vergeefse moeite heeft men slegts weinig jaaren geleeden niet een der magtigste vorsten van Europa zien doen om aan zijne nabuuren de commercie te zien ontroven en die in zijn eigen staaten over te brengen ¹? Hoe is 't dan mogelijk een routine van handel onder deze vrije volken door dwang te verleggen, welke door oudheid tot eene gewortelde gewoonte bij hun geworden is?

Voeld men het verlies eener florisante commercie op Batavia en wil men met ernst trachten die te releveren en weder tot zig te brengen, zoo is het willekeurig gezag zekerlijk het ongeschiktste middel om hierin te reüsseren. Het is er integendeel zo verre van daan dat niets dan de arbitraire handelingen alle vreemde kooplieden meer en meer van de hoofdplaats verwijderen en afschrikken om derwaard te retourneren.

Maar dat men de proef neeme om den handel een vrijen loop te vergunnen en het gezag van den sabandaar ² op een beta-melijker en geschikter voet te bepalen, zo zal men ras bevinden welk eene influentie dit op de commercie te Batavia zal hebben, inzonderheid dit laatste point, wijl de vexatiën door de sabandaars aan vreemden handelaars gepleegd in 't generaal schreeuwend zijn. Men moet of de prerogativen aan dat emploi verknogt op eene equitable voet veranderen, of men moet het idee opgeven om immer de commercie op Batavia te zien retourneren en bloeijen als bevorens. Wil men eenige bediening lucratief maken, zoo diende zulks ten minste niet te geschieden ter prejuditie van Compagnie's of het algemeen belang.

Men onderzoekte mijne gezegde met alle naauwkeurigheid en men zal er de gewigtige waarheid niet dan al te klaar van ontdekken. Wanneer men middelen van redres wil te werk stellen moet men de rechte gebruiken maar niet zodanige, welke tegens de gezonde redenen aandruijsschen, dit moet de zaak slegts verergeren.

En genomen den handel accresseerde eens te Malacca in den hoogsten graad door de vergunning van een onbepaalden last

¹ Welken Europeeschen vorst de sohrijver hier op het oog heeft, is mij onbekend.

² Havenmeester.

in den thinhandel, komen dan niet de voordeelen evenzeer in den schoot der Maatschappij? Is het voor dat corps niet om 't even op welk een plaats de winsten behaald worden? Is niet het enkel nut der opregting van alle 's Compagnies etablissementen om door de commercie ider dier plaatsen te doen floreren en er dus voordeel van te trekken? En ondertusschen zijn al de remonstrantiën daaromtrent door den presenten gouverneur gedaan (en die ik vermeen dat ook voor de Heeren Mayores paroisseeën) tot hiertoe vrugteloos geweest ter obtinering van een onbepaalde last, om door deze weg het intrest der Compagnie te kunnen bewerken en de Engelschen den pas af te snijden. Dit zal denkelijk niet dan bij een nadere speciale ordre uit Nederland ter executie gebragt werden, terwijl men intussen mogelijk de favorabelste epoque laat ontslippen. Elk uitgesteld jaar leverd aan Poeloe Pinang nieuwe voordeelen en vermogens op.

Het groot voordeel, dat de Compagnie uit den thinhandel kan trekken, bestaat ook daarin dat er slegts weinig uitschot van contanten toe gerequireerd werd. Men behoeft den gouverneur slegts als een man van eer te betrouwen en den in- en verkoop van het thin aan hem over te laten, zo zal Malacca in weinig jaaren contanten na Batavia kunnen overmaken in plaats van die benodigd te zijn, en het zou een gouverneur ter dezer plaats zeer moeilijk vallen om den schelm te speelen, dus zou de Compagnie niets riskeeren om een ongelimiteerde magt in alle pointen van commercie aan dezelve te verleenen, mits men hem verbond altoos in het oog te houden dat de Compagnie een betamelijke winst behaalde, want, wèl ingezien, is er nimmer gunstiger gelegenheid voor een gouverneur om zijn eigen belang te vorderen dan wanneer hij wegens de Compagnie gelimiteerd is in den inkoop van eenige goederen, wijl hij dan in die artikelen door een tweede zelfs zou kunnen negotiëeren, dat nooit met zo veel avantage kan geschieden wanneer de Compagnie in dezelve handelt, terwijl zelfs die ongepermitteerde clandestine commercie het belang der Compagnie zou bevorderen door er onte mededingers mede te benadeelen.

Men heeft voor ruim twee jaaren omtrent den peperhandel deze vrijheid van Batavia verleend en geoordeeld dat, als de Compagnie slegts twee Sp. matten per picol kon winnen, het dan wèl was, terwijl men hiertoe omtrent het thin blijft haesiteeren schoon het voor 17 Sp. matten en somtijds iets hoger

verkogt word en dus die zelve en nog ruijmer winst aanbrengd.

Maar mogelijk valt (men) er in 't denkbeeld dat wanneer men nieuwe contracten tot hoger prijzen zou maken, men naderhand bij daling der markt die prijzen niet gemakkelijk zou kunnen verminderd krijgen, en dat, als men aan de vorsten van Pera en Salangoor die verhooging toestond, men die ook te Palembang zou moeten geeven.

Wat de eerste dier zwarigheden betreft, van het tegendeel heb ik het voorbeeld van Pera's vorst reeds tweemaal aangehaald. Hij stond in a° 1774 een vermindering van twee Sp. per picol toe. Maar laat ons eens nader overweegen: waartoe is een contract nodig in een eenvoudig geval van negotie, alwaar met of zonder contract de meestbetalende de preferentie heeft, en men hetzelfde articul bij zoo veele vrije vorsten kan inhandelen, die met de Compagnie geen de minste engagementen hebben? Is het in dit geval niet raadzamer den gemeenen train van commercie in te volgen zonder eenige bepalingen te maken? Immers dan is men van zelfs altoos in staat om na maate der marct ook de prijzen te reguleeren, terwijl alle de Malijdse vorsten hun thin zo getrouw zonder als onder verband op Malacca zullen leveren, indien slegts de betaling die der Engelsche nabij komt zonder die te evenaaren, welke preferentie wel degelijk diend in aanmerking te komen. Op de tweede zwarigheid moet ik vragen: worden wij te Palembang minder door de Engelschen onderkropen dan op de andere plaatsen? Of, met andere woorden, hebben wij den sultan van Palembang meer onder onze magt dan de andere vorsten? Leverd hij thans veel meer thin aan de Compagnie dan wat hem slegts overblijft na aan de anderen zoveel te hebben verkogt als mogelijk was?

Wij vinden de naijverige Britten zoowel langs Banca als te Poeloe Pinang en wij kunnen hun die passen niet afsnijden dan door bijna dezelve prijzen te besteden. Maar ik vraag al verder: is het niet raadzaamer dit te doen en het dubbel oogmerk om Poeloe Pinang te doen opbreken en den thinhandel geheel meester te worden te bereiken, dan dit door onverschilligheid te verzuimen en door dat verzuim den ondergang van Malacca en het totale verlies van den thinhandel te bewerken? Want tusschen deze twee uitersten is in het presente geval voor de Compagnie geen middelweg altoos, het eerste verliezende zou men waarschijnlijk na wensch slagen doch het laatste sistema

standhoudende zal ook dies uitwerking notoir en onvermijdelijk het gevolg dier eigennigheit zijn.

Als coopman moet ik nog vragen: wat is er aan gelegen of ik voor eenig articul hooger prijs heden bestede dan voorheen, zoo lang ik kans zie om booven die prijs steeds een matige winst te behalen? Is dit niet dagelijks het geval der negotie in Europa? De Engelschen konnen zoo min verliesen dragen dan wij, en zullen ook dus zoo min als wij de marct overdrijven ofte hoger prijzen betalen wanneer zulk een artikul verlies afwerpt. En daar die commercie voor het meerder gedeelte door de Engelse particulieren gedreven word, die op Poeloe Pinang zoo veel er voor moeten betalen als zij het te Malacca kunnen inkoopen van de Compagnie, zo is er nog te minder bedugtheit voor een mededingende verhooging in de prijs. 't Is zeker dat men jaarlijks te Malacca twintig en meer duizend picols thin voor de Maatschappij zou kunnen omzetten als dien handel ongelimiteert door dat gouvernement kon gedreven worden. Welk een voordeel zou zulks op dat articul direct niet reeds aanbrengen! Ik gezwijge dat dat voordeel nog gering is in comparatie van de verdere advantages, welke als een keten aan dit verknogt en zamengeschapeld zijn, dat door een coopman ras ingezien en bevat zal worden. Zeven agtste en meer van 't montant der aangebragte producten word door de inlanders weder op de plaats besteed aan lijwaten en andere benodigdheden, het geld blijft dus binnen en den aanvoer van die lijwaten en benodigdheden accresseerd en doet de Compagnie en desselvs onderzaten floreeren. Den meerderen handel doet de inkomsten van de Compagnie toenemen en de verpagting der tol loopt na mate hoger, gelijk bij de jongste verpagting ultimo December gebleken is, die voor de Boom ¹ rijxds. hoger gelopen is dan de vorige. Ik herzegge de commercie is als een schakel aan elkanderen verknogt, de goederen gaan over en weder, en alleen daar die rijling menigvuldig is kan mien zeggen dat een plaats floreerd, want behalven het thin hebben de inlanders zeer veel geringere producten, die dan tevens aangebragt zouden worden en ook hunne avancen ² medebrengen, al twelke thans bujten ons heen word vernegotieerd.

Daar het thin een articul is van de grootste importantie, zo

¹ Het bedrag is in het HS. oningevuld gelaten.

² Winsten.

voor den handel na Europa als in Indiën en vooral na China, is 't onnodig om de nuttig- en noodzakelijkheid om door alle mogelijke middelen te trachten dien handel in onze magt te krijgen verder aan te dringen. De ondervinding doet ons reeds niet dan te veel de gevolgen ontwaren, welke een kwalijk geplaatste karigheid veroorzaakt, daar wij in verre na niet die quantiteit konden bekomen, welke ter verzending na China gerequireerd word. In vroegere jaren was onse vervoer na China ver superieur boven die van alle natiën, thans brengen de Engelsche meer dan dubbel zoo veel als wij. Dit is in ons mogelijk weer te herstellen en egter blijft men er inactif onder. Is zulk een onverschillig gedrag bevatbaar of met de reden overeen te brengen?

Voor 't belang der Maatschappij zou 't mijns bedunkens ook zeer nuttig en voordelig zijn om, wanneer men eens den thinhandel op Malacca meester was en den handel na China met 6 à 8 schepen word voortgezet, jaarlijks ten minsten een schip direct over Malacca na China te laten stevenen om op die plaats een lading thin en bindrottings en andere goede articulen te kunnen inneemen. Zulk een reis is ruim zoo kort als over Batavia en even veilig. 't Zou altoos de moeite en kosten van transport na Batavia uitwinnen. De winst op den thinhandel zou vast jaarlijks te Mallacca eene Chinase lading vrij afwerpen terwijl de bindrottings een capitaal avans in China zoude opgeeven.

Nog kan zulk een schip het Malacs gouvernement direct uit Nederland voorzien van deszelvs benodigdheden en zodanige commerciële articulen als den meerderen handel aldaar zouden requireren, tot groot profijt der Maatschappij. Ik beschouw zelfs de naauwere betrekking en correspondentie, die dit tussen deze plaats en Nederland zou geeven, als allernoodzakelijkst daar Malacca voor de Maatschappij een plaats van het uitterste aanbelang is, over welke het niet dan nuttig kan zijn dat de Heeren Majores ook direct hun oog laten gaan en niet alleen onder de directie der Hoge Indische Regering te laten sorteeren. Dit point is van dit gewigt dat het de attentie en ernstige overweeging der Heeren Majores dubbel meriteerd.

De amphioen, een alleronontbeerlijkst en voornaam articul in den handel met de Malijers en Indianen wezende, verdiend thans meer dan ooit den aandagt der Heeren Majores. Ik heb in mijne bedenkingen over de Caap de Goede Hoop reeds omtrent dat heulzap mijne gedagten medegedeeld, dat men moest trachten

om 't zelve aldaar te doen aankweeken,¹ ik herhaale die aanrading bij dezen met bijvoeging dat het belang der Compagnie zelfs eischt om op dies culture gedurende de eerste jaren diverse premïën te stellen na proportie der te leveren quantiteit.

Want het is duidelijk te voorzien dat wij in wijnig jaren in dat articul ten vollen van de Engelschen zullen afhangen, waartoe het jongste contract tusschen Lord Cornwallis en d'Ed. Heer Titzing gesloten den schoonsten voet geefd. Men heeft ons door een verguld lokaas Patna doen abandonneeren, en hangen dus geheel van de genade der Britten af, die de gestipuleerde jaarlijksche leverantie van een bepaald getal kisten zo lang zullen doen plaats hebben als 't hun interest zal convenieeren². Zij zullen altoos uitvlugten vinden om de conventie te eludeeren. 't Komt daarom ook veele onbegrijpelijk voor dat men tot 't sluijten van dit contract heeft kunnen overgaan. Daar het onder-tusschen exteert en niet te herdoen is eischt de voorzorg om te onderstaan of de Caab dat articul niet zou kunnen produceeren, waaraan ik geenzints twijffele, en dit reüsseerende welk een importante tak van handel zou onse Compagnie dan niet bezitten?

Uit al dat voorenstaande vertrouw ik dat mijne Heeren Meesters duidelijk genoeg zullen ontwaren hoe nodig het is, dat uit Nederland ten spoedigste zodanige nadere orders aan de Hoge Indische Regeering gezonden worden als met het belang der Compagnie bestaanbaar zullen geoordeeld worden, welke dienen moeten om

In zijn Memorie over de middelen om de Nederlandsche vestiging aan de Kaap tot grootere bloei te brengen van 1789 schrijft hij dienaangaande het volgende: „Omtrent den aankweek der Indische producten is mij nog in gedachten gekomen, dat het zeer mogelijk zou zijn, dat ook de opium of amphioen aan de Caap zeer wel zou kunnen gecultiveerd worden daar die in Duitschland zelf groeit en in Bengalen op 30 graden Noorderbreedte wordt geteeld; men diende hiervan de proef te nemen, en indien zulks lukte welk een important artikel zou dat niet voor de Compagnie wezen, die deze stof thans alleen uit handen der Engelschen tot exorbitante prijzen kan bekomen?” De memorie bevindt zich in de Collectie Van Braam op het Algemeen Rijksarchief.

¹ In 1776 werd door de Engelsche Oost-Indische Compagnie vastgesteld dat zij jaarlijks van dit door haar gemonopoliseerde artikel de onze tegen inkoopsprijs af zou staan een hoeveelheid van 450 kisten (900 maunds) opium. Van onzen kant moest men zich hierin wel schikken ofschoon het in strijd was met de rechten, die wij zelf in Bengalen van de inlandsche vorsten hadden verkregen. Zie Baud, De opiumhandel in Nederlandsch-Indië, in deze Bijdragen I blz. 138 vlg.

het aanzien der Maatschappij bij de Indiaansche vorsten weder te doen rijzen en hun commercie tot ons te lokken, gelijk daartoe de arbitraire handelingen der sabandaars op Batavia het voorzichtig oog der Heeren Meesters mede niet diende te ontslippen.

Tot meerdere staving mijner voorstelling durve ik Hun Edele Achtb. te renvoieeren tot den gewezen gouverneur van Malacca de Bruijn, ¹ welke met de jongste scheepen van Batavia gerepatrieerd is en die in persoon nader informatie zal kunnen geven. Teffens voeg ik hierbij twee extracten, waeruit men het gevoelen zal ontwaren van twee der kundigste en trouwste dienaren, die de Compagnie onder veelen in Indiën bezit ². Den ijver voor 's Compagnie's belang en interest straalt in beide die stukken te zeer door dan dat die eenige verdere apologie verdienen.

Ik zend dezelve in vertrouwen dat ze niet dan aangenaam kunnen zijn daar ze het nut onzer Maatschappij ten oogmerk hebben, gelijk ik zulks op het allersinceerst door deze verhandeling meede ben bedoelende, immers ik ben ten opzigten van Malacca's welvaart een volkomen onpartijdig en belangloos persoon, maar ik vind mij als een trouw dienaar der Compagnie onder de heilige verplichting om de belangen mijner Heeren Meesters op alle plaatsen na mijn gering vermogen te helpen bevorderen door dezelve deswegens mijne denkbeelden openhartig mede te deelen, immers daar het op 't belang der Compagnie aankomt moet men rondborstig uitkoomen. Ik vertrouw ook dat mij zulks niet zal misduid worden maar dat dit integendeel zal beantwoorden aan dat vertrouwen en die oogmerken, aan welke ik mijne aanstelling durve toeschrijven.

Heb ik somtijds eenige stoute trekken in mijn verhandeling laten vloeijen, zoo twijffel ik niet of mijne Heeren Meesters zullen zonder een naderen uitleg gemakkelijk senteeeren waar die tehuis horen en aan mijnen ijver voor derzelver belang die uitweidingen ten goede houden.

(get.) door A. E. v. B. H.

Actum Malacca anno 1790.

¹ Pieter Gerardus de Bruijn, gouverneur en directeur van Malakka (1777-1787).

² Deze extracten ontbreken.